

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

”Puhu vaan” - Opas 16–22-vuotiaiden poikien seksuaalikasvatuksen tueksi

Jonna Taalikka
Juho-Matti Tukio

Opinnäytetyö, toukokuu 2022

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2022
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijät
Jonna Taalikka
Juho-Matti Tukio

Nimeke
”Puhu vaan”- Opas 16–22-Vuotiaiden Poikien Seksuaalikasvatuksen Tueksi.

Toimeksiantaja
Joensuun Setlementti ry

Tiivistelmä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli täydentää pojille suunnattua seksuaalikasvatusta. Tehtävänä oli kehittää opas 16–22-vuotiaiden poikien seksuaalikasvatuksen tueksi. Tuotoksena syntyi poikien seksuaalisuutta käsittelevä ohjaajan opas toimeksiantajamme Joensuun Setlementti ry:n käyttöön.

Opinnäytetyön prosessia ohjasi konstruktivistinen malli. Tiedonhankintaa toteutettiin teoriatiedon, pienryhmätoiminnan ja ajankohtaisten keskustelujen pohjalta. Oppaan teemat koottiin tämän tiedonhankinnan pohjalta johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Tämän jälkeen kokonaisuus esiteltiin toimeksiantajalle sekä työpajaan osallistuneille, jonka jälkeen opas viimeisteltiin saadun palautteen perusteella. Arviointimenetelmiä olivat toimeksiantajan sekä pienryhmä osallistujien kommentit, opinnäytetyöpäiväkirja sekä itsereflektio.

Opas on suunniteltu Joensuun Setlementin poikatyön käyttöön. Seksuaalikasvatusopas tarjoaa viiden kerran ryhmäkokonaisuuden, jonka teemat ja ryhmäkerrat ovat hyödynnettävissä myös kertaluontoisina kasvatuskertoina. Jokainen ryhmäkerta käsittää teoriaosuuden sekä toiminnallisia harjoitteita. Opas ja sen harjoitteet on suunniteltu niin, että ne ovat ammattilaisen sekä vertaisohjaajan hyödynnettävissä.

Kieli
suomi

Sivuja 42
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
seksuaalikasvatus, sukupuolisensitiivisyys, poikatyö

THESIS
May 2022
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author (s)
Jonna Taalikka
Juho-Matti Tukio

Title
"Just Talk"- A Guide to Supporting the Sex Education of 16–22-Year-Old Boys

Commissioned by
Joensuu Settlement Association

Abstract

The purpose of this practice-based thesis was to supplement sexual education for boys. Our task was to develop a guidebook which supports the sexual education of 16–22-year-old boys. The result was a guidebook which deals with boys' sexuality. Guidebook was created for the use of Settlement of Joensuu.

The thesis process was guided by a constructivist model. Data acquisition methods of thesis were theoretical knowledge, small group activities and current discussions. Themes of the guidebook were created by the results of data acquisition. After this, the wholeness was presented to our commissioner and to the participants of the workshop. After that, the guide was finalized based on the received feedback. The evaluation methods were a dialogical discussion with the commissioner and the small group of the participants, the thesis diary and self-reflection.

The guidebook will be used as a part of boys' sexual education. The guidebook consists of five different topics, that include theoretical knowledge and exercises. Topics can be handled as a whole or an independent one-time educational session. The guide and its exercises are designed to be used by a professional as well as a peer tutor.

Language
Finnish

Pages 42
Appendices 2
Pages of Appendices 2

Keywords
sexual education, gender sensitivity, boy-specific work

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Kokonaisvaltainen seksuaalisuus	6
2.1	Seksuaalisuus poikien silmin	7
2.2	Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus	9
3	Seksuaalikasvatus	10
3.1	Seksuaalikasvatuksen lähtökohdat	10
3.2	Seksuaalikasvatuksen tavoite	12
3.3	Poikaerityinen seksuaalikasvatus	12
3.4	Omat valmiudet seksuaalikasvatukseen	13
4	Sukupuolisensitiivisyys	14
4.1	Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö	15
4.2	Sukupuolisensitiivinen työote	16
5	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	17
6	Opinnäytetyön toimeksiantaja ja lähtökohdat	20
7	Toiminnallinen opinnäytetyö ja käytetyt menetelmät	21
7.1	Aivoriihi	22
7.2	Osallistava työpaja	22
7.3	Oppimispäiväkirja	23
8	Opinnäytetyön prosessin kulku	23
8.1	Aloituskvaihe	26
8.2	Suunnitteluvaihe	26
8.3	Työstö- ja tarkistusvaihe	28
8.4	Viimeistelyvaihe	30
9	Opinnäytetyön tuotos	30
10	Johtopäätökset ja pohdinta	32
10.1	Opinnäytetyön prosessin arviointi	34
10.2	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	36
10.3	Ammatillinen kasvu	37
10.4	Jatkokehittämisideat	39
	Lähteet	41

Liitteet

- Liite 1   Saatekirje työpajaan osallistuvalla
Liite 2   Oppaan sisällysluettelo

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena oli poikaerityinen seksuaalikasvatus. Opinnäytetyössä käsitellään teemoja kuten seksuaalisuus, nuoruus ja seksuaalikasvatus. Toimeksiantajana toimi Joensuun Setlementti ry. Opinnäytetyön tarkoitus oli täydentää pojille suunnattua seksuaalikasvatusta. Kohderyhmäksi valikoitui toimeksiantajan tarpeiden mukaisesti 16–22-vuotiaat pojat. Tavoitteena oli kehittää työkalu poikaerityisen seksuaalikasvatuksen tueksi. Tuotoksena syntyi seksuaalisuuden teemoja käsittelevä opas Joensuun Setlementin poikatyön käyttöön.

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos on seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassaan vuosille 2014–2020 nimennyt toimintaohjelman yhdeksi painopisteeksi miesten seksuaali- ja lisääntymisterveyden. Poikanäkökulma seksuaalikeskusteluissa on siis ajankohtainen. Toimintaohjelmassa todetaan, että miesten seksuaali- ja lisääntymisterveydestä, tiedon tasosta, palvelujen käytöstä ja niihin kohdistuvista toiveista on vasta vähän tutkimustietoa. Ohjelmassa todetaan myös mieserityisten palveluiden tarve. (Bildjuschkin, Klemetti & Gissler 2019.)

Opinnäytetyössä viitataan kohderyhmään termillä poika. Tätä termiä käytetään, jotta opas olisi yhteneväinen toimeksiantajan toiminnan kanssa. Pohdimme myös termien ”nuori mies” ja ”mies”, mutta Setlementin toiminnan ja oppaan yhtenäisen kielen vuoksi päädyimme poika-termin käyttöön.

Opinnäytetyö koostuu tuotoksesta ja opinnäytetyön raportista. Raportissa avaamme ensimmäiseksi aihetta teorian avulla. Käsittelemme aluksi seksuaalisuutta, jonka jälkeen käsittelemme lyhyesti murrosikää. Lisäksi esittelemme vielä seksuaalikasvatusta ja tuomme esiin sukupuolisensitiivistä työtettä. Käsittelemme lyhyesti myös muutaman aiheesta aikaisemmin tehdyn tutkimuksen. Esitämme opinnäytetyömme lähtökohdat ja havainnollistamme, miten olemme toteuttaneet tuotoksemme, eli oppaan. Esittelemme prosessin etenemistä ja sen aikana hyödynnettyjä toimintatapoja. Lopuksi pohdimme omaa ammatillista kasvua, työn eettisyyttä ja työn mahdollista jatkokehittämistä.

2 Kokonaisvaltainen seksuaalisuus

Seksuaalisuuden määritelmä ei ole yksiselitteinen, eikä sille löydy yhtä selkeää määritelmää. Useimmiten seksuaalisuudesta näkee käytettävän WHO:n eli Maailman terveysjärjestön kokonaisvaltaista määritelmää, jossa seksuaalisuus määrittyy yhdeksi hyvinvoinnin ja ihmisyyden osa-alueeksi. Seksuaalisuus on läsnä kaikissa elämänvaiheissa ja kuuluukin osaksi ihmisyyttä läpi elämän. Seksuaalisuus on yksi ihmisen ominaisuuksista ja jokainen on omalla tavallaan seksuaalinen. Seksuaalisuus myös muokkautuu, muovautuu ja muuttuu elämän eri vaiheissa kokemusten myötä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008,10 & Bildjuschkin 2015, 9.)

Seksuaalisuus ei ole valittavissa oleva asia, vaan elämään kuuluva terveyden, inhimillisyyden sekä mielen hyvinvointiin vaikuttava ulottuvuus. Kaikki nämä ulottuvuudet eivät välttämättä vastaa henkilön kokemusta. Kokemukseen voi vaikuttaa psykologia, sosiaalinen ympäristö, biologia, talous, politiikka, historia, uskonto ja hengellisyys. Seksuaalisuuden ja seksin erottaminen on joskus häilyvää. Yksinkertaisesti voidaan todeta, että seksuaalisuus on sitä mitä olemme ja seksi sitä, mitä teemme. (Nuorten Oulu 2020.)

Seksuaalisuuteen liittyy paljon muutakin kuin seksi. Seksuaalisuus käsittää muun muassa sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, intiimisuhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisuus näkyy kuitenkin muun muassa myös arvoina sekä psyykkisenä, sosiaalisena ja kognitiivisena ulottuvuutena, jolloin pohditaan esimerkiksi identiteettiä, ihmissuhteita ja rooleja. Seksuaalisuutta ei voi irrottaa kulttuurista tai henkistä ulottuvuutta, joihin sisältyy esimerkiksi uskonto ja vallitseva kulttuuri ja niiden vaikutuksesta seksuaalisuuteen sekä ajatus läsnäolosta ja luottamuksesta toiseen ihmiseen. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 10–13.)

Seksuaalisuus ilmenee ajatuksina, fantasioina, haluina, uskomuksina, asenteina, käyttäytymisenä, seksuaalisuuden harjoittamisena, rooleina ja suhteina.

Listaus ei kuitenkaan tarkoita, että ihminen kokisi tai ilmentäisi, että hänellä olisi mahdollisuus ilmaista näitä kaikkia. Biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät vaikuttavat seksuaalisuuteen. (Bildjuschkin 2015, 9.)

2.1 Seksuaalisuus poikien silmin

Poikia pohdituttavat monenlaiset seksuaalisuuden teemat. Näistä useimmiten esiin nousee omaan fyysiseen kehitykseen liittyvät kysymykset. Pojat pohtivat murrosiän mukanaan tuomia muutoksia ja esimerkiksi oman peniksen normaalius pohdituttaa. Nuoruus on herkkää aikaa, jolloin muun muassa oma identiteetti ja seksuaalisuus murrosiän myötä kehittyä ja muodostuu. (Halonen, Reyes & Kontula 2014, 13–16.) Murrosikä on biologista sekä fysiologista kehitystä, joka kestää 2–5 vuotta, ja sen aikana lapsesta kehittyä aikuinen fyysisesti. Samalla alkaa sukupuolinen sekä seksuaalinen kypsyminen. Kasvu ja kypsyminen on yksilöllistä, vaikka usein perusterveillä nuorilla eteneminen on suurin piirtein samanaikaista. Nuoruusiällä tarkoitetaan psyykkistä kehityksen vaihdetta aikuisuuden ja lapsuuden välissä. Tämän vaiheen ajatellaan sijoittuvan 12–22 ikävuosien väliin. Tänä aikana koetaan muutoksia, niin fyysisiä kuin psykologisia. Ne edellyttävät itsensä uudelleen määrittelyä. Nuoruutta kuvataan uutena yksilöitymisvaiheena, jolloin irrottaudutaan lapsuudestaan, ja etsitään itselleen uusi identiteetti. (Aalberg & Siimes 1999, 15.)

Varhaisnuoruuden katsotaan sijoittuvan 12–14-ikävuoden väliin. Kehon fyysiset muutokset aiheuttavat kiihtymystä sekä levottomuutta, minäkuva on kateissa, ja itseensä on hankala suhtautua. Halutaan itsenäistyä, mutta samalla toivoo, ettei kaikkea tarvitsisi kohdata yksin. Kokemus omasta kehitymisestä koetaan täysin ainutlaatuiseksi, jota varsinkaan vanhemmat eivät kykene ymmärtämään, ja ikätoverienkin kanssa voi vain vertaillaan kokemuksia. Nuori tarvitsee tuekseen ikätovereitaan sekä aikuisia oman perheen ulkopuolelta. Hyvässä tapauksessa heiltä saa tukea ja ymmärrystä omaan fyysiseen sekä psyykkiseen kasvuun. Varhaisnuoruuden voi usein ajatella päätyvän peruskoulun kanssa samaan aikaan, jolloin suurimmat konfliktit vanhempien ja itsensä kanssa on

saatu käsiteltyä, ja mustavalkoinen asenne on jo hieman karsiutunut pois. (Aalberg & Siimes 1999, 56–57.)

15–17 välistä aikaa kutsutaan varsinaiseksi murrosiäksi. Oma keho ja kehonkuva alkaa tuntua omalta, mutta voi kokea paljonkin epävarmuutta itsestään ja seksuaalisuudestaan. Tärkeät ja syvälliset suhteet nousevat tärkeäksi osaksi tätä kohtaa nuoruutta. Seksuaalisuuden muotoutuminen ja sen vaikutukset ihmissuhteisiin ovat keskeisessä osassa. Samalla kuitenkin kaverisuhteet ja seurustelusuhteet vaikuttavat oman seksuaalisuuden rakentumiseen. Rajojen koettelu on yleistä. Reflektion pohjalta työstetään omaa persoonaa ja yksilöllisyyttä. (Aalberg & Siimes 1999, 56–57.) Pojilla on tarve tulla nähdyksi, kuulluksi sekä hyväksytyksi. He haluvavat kokea kuuluvansa joukkoon. Epävarmuus on yleistä ja esimerkiksi seurusteluun liittyvät asiat pohdituttavat. Lisäksi murrosikäiset pojat pohtivat usein seksiä ja ensimmäistä yhdyntää. (Halonen, Reyes & Kontula 2014, 13–16.)

18–22 kutsutaan myöhäiseksi nuoruudeksi, jolloin kaikki edellä mainitut kokemukset hahmoteen suuressa kuvassa. Jälkinuoruudeksikin kutsuttua aikaa voi seurata identiteettikriisi. Tänä aikana tehdyt valinnat vaikuttavat vahvasti myös tulevaisuuteen ja aikuisuuteen. Oma yksilöllisyys yhteiskunnassa itsenäisenä toimijana korostuu. Vanhemmat tuntuvat helpommin lähestyttäviltä ja heidän kohtaamisensa tasa-arvoisesti helpottuu. Myös empatiakyky sekä vastuullisuus helpottuu, joka aiheuttaa tarpeen tasavertaisille ihmissuhteille. (Aalberg & Siimes 1999, 56–57.)

Seksuaalisuutta käsiteltäessä voi pojille ilmetä suorituspainetta, epäonnistumisen pelkoa ja häpeää (Halonen ym. 2014, 4, 37 & Pesonen & Heiskanen 2019, 34). Vaikka yhteiskunnallisessa ilmapiirissä on havaittavissa muutosta, käsitys maskuliinisesta seksuaalisuudesta elää yhä vahvana. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että mies nähdään seksuaalisena toimijana, joka onnistuu, valloittaa ja toteuttaa seksuaalisuuttaan itsevarmana. Maskuliiniseen seksuaalisuuteen ei mahdu epävarmuus tai haavoittuvuus. Tätä normia vahvistaa myös esimerkiksi terveystiedon oppikirjojen kuvasto, joissa pojat kuvataan usein tyttöystävänsä lohduttajana ja tukijana ja vain harvoin itse tukea tarvitsevana (Halonen ym.

2014, 36). Tällainen käsitys ja alitajuntainenkin mielikuva rajoittaa poikia ja vaikeuttaa poikien kykyä puhua ja kysyä seksuaalisuudesta sekä hakea apua. Poikia tulisi tukea myös seksuaalisuuteen liittyvien tunteiden käsittelyssä. Se voi olla pojille hankalaa, mikäli heitä ei ole siihen kannustettu. (Pesonen & Heiskanen 2019, 35.) Pojilla onkin havaittu vaikeuksia käsitellä rakentavasti esimerkiksi eron tai pettämisen aiheuttamia tunnekuohuja (Halonen ym. 2014, 10, 26).

Seksuaalisuus voi värittyä monen tekijän summana huolien täyteiseksi teemaksi ja joksikin varjeltavaksi asiaksi. Seksuaalisuus on ihmisen elämässä kuitenkin jatkuvasti läsnä ja myös valtava hyvinvoinnin lähde ja mahdollistaja. Seksuaalisuus, seksi ja näihin liittyvä nautinto ja hyväolo esimerkiksi onnistuneista ihmissuhteista kiinnostavat myös poikia. Seksuaalisuus ja seksi on myös leikitelyä, kokeilua ja löytämisen riemua. Tätä näkökulmaa on hyvä tuoda perinteisemmän varoittlevan puheen ja kasvatuksen rinnalle. (Halonen ym. 2014, 14, 40, 62.)

2.2 Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus

Sukupuolisen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta ei pidä sekoittaa keskenään tai toisiinsa. Seksuaalinen suuntautuminen kertoo siitä, kehen ihminen kokee emotionaalista ja/tai eroottista vetovoimaa. Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudella tarkoitetaan sitä kirjoa, joka ihmisten kesken esiintyy. Seksuaalinen suuntautuminen voi muuntautua ihmisen kasvaessa ja kehittyessä, aivan kuten seksuaalisuuskin. Seksuaalisen suuntautumisen sanasto kehittyy jatkuvasti. Ajankohtaista sateenkaarisanastoa löytyy esimerkiksi SETA:n sivuilta. (Seta 2022.)

Sukupuoli on moninainen ilmiö ja käsite. Kokemus omasta sukupuolesta on jokaiselle yksilöllinen. Käsitteenä sukupuolen moninaisuus tarkoittaa sukupuolen kokemisen ja ilmaisemisen spektriä. Oma kokemus on suurin ja tärkein sukupuolen määrittäjä. Ihminen voi kokea olevansa mies tai nainen, tai molempia. Kokemus voi olla myös jotain tältä väliltä tai kokonaan tämän jaottelun

ulkopuolella. Ihminen voi kokea myös olevansa täysin sukupuoleton. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022.)

3 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatuksen tarkoituksena on tarjota tietoa, taitoa ja välineitä, joiden avulla nuori voi pohtia omaa seksuaalisuuttaan ja siihen liittyviä asenteita. Näiden avulla tavoitellaan hyvää seksuaaliterveyttä sekä vahvistetaan jokaisen nuoren seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Hyvä seksuaalikasvatus vahvistaa nuoren kykyä tehdä itsensä ja terveytensä kannalta hyviä ratkaisuja. Seksuaalikasvatus koostuu virallisesta, kuten koulun tarjoaman ja epävirallisesta, kuten vanhempien, kavereiden tai harrastusten tarjoamasta seksuaalikasvatuksesta. (Väestöliitto 2022.)

Virallisen eli ammatillisesti suunnitellun seksuaalikasvatuksen on pohjaututtava tutkittuun tietoon ja sen on tarkoitus tarjota monipuolista ja puolueetonta tietoa sekä ohjata nuori luotettavan tiedon lähteille. Luotettava tieto voi välittyä nuorelle seksuaalivalistuksen, kuten kampanjoiden, seksuaaliopetuksen, kuten koulun terveystiedon tuntien tai seksuaalineuvonnan kautta. Nämä ovat seksuaalikasvatuksen eri tasoja, joilla on omat käyttökohteensa ja tavoitteensa. (Oinonen & Susineva 2019, 9.)

3.1 Seksuaalikasvatuksen lähtökohdat

Seksuaalikasvatuksen pohjana toimivat seksuaalioikeudet. Seksuaalioikeudet tarkoittavat yksilön oikeutta päättää itsenäisesti ja tietoisesti omista seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista. Näiden seksuaalioikeuksien toteuttaminen on tärkeää tasapainoiselle ja hyvälle elämälle. Väestöliitto on jakanut seksuaalioikeudet seitsemään eri kategoriaan. Nämä oikeudet sisältävät oikeuden sekä vastuun, joka tarkoittaa, että jokaisen tulee kunnioittaa toisen oikeuksia, samalla kun toteuttaa omiaan. Seksuaalioikeuksiin kuuluvat oikeus omaan

seksuaalisuuteen ja nautintoon, oikeus tietoon seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi, oikeus seksuaaliterveyspalveluihin, oikeus näkyvyyteen, oikeus yksityisyyteen sekä oikeus vaikuttamiseen. (Väestöliitto 2020.)

Seksuaalikasvatuksen lähtökohtana on nuoren ikätasoinen kehitys sekä jokaisen yhtäläinen oikeus saada monipuolista ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta (Oinonen & Susineva 2019, 10). Jotta seksuaalikasvatus voi olla syrjimätöntä ja kaikkien nuorten oikeuksia edistävää, on sen oltava sukupuolisensitiivistä ja pyrkiä purkamaan heteronormatiivisuutta (Tigerstedt & Heikkinen 2019, 31). Sukupuolisensitiivinen työote tarkoittaa, että kasvattaja pyrkii nostamaan esiin sukupuolen merkityksen, siihen liittyvät erityiskysymykset ja tiedostamaan esimerkiksi haitallisia stereotypioita ja aktiivisesti ylittämään niitä. Tätä ei sovi sekoittaa sukupuolineutraaliuteen, joka pyrkii yksilöllisyyteen, mutta sivuuttaa sukupuolen vaikutuksen yksilön elämään. (Kivijärvi, Huuki, Lunabba 2018, 9,11.) Sukupuolisensitiivisestä työotteesta kerromme lisää luvussa 5.

Heteronormia puolestaan voi purkaa tarkastelemalla omaa sanastoaan: puhuko esimerkiksi tyttö- ja poikakavereista vai kumppaneista ja käyttämällä sukupuolitaudin ja sukupuolielimen sijasta termejä seksitauti ja sukuelin. Sensitiivisellä kielenkäytöllä kasvattaja viestii tunnustavansa moninaisuuden. Vähemmistöjen esittely erillisessä tuokiossa, muista erillisenä ryhmänä saa helposti aikaan toiseuttamisen tunteita vähemmistöihin kuuluvissa nuorissa. (Härmä 2019, 33.) Hyvä seksuaalikasvatus lisää yhdenvertaisuutta, kun jokainen oppija näkee ja tunnistaa itsensä opetuksessa (Bildjuschkin 2019).

Seksuaalisuudesta puhuttaessa oikeanlaisen sanaston käytön osuus korostuu, jolla varmistetaan, ettei tapahdu väärinymmärryksiä. Sanaa käytetään usein kuvaamaan myös itse seksiä. Kasvattajan on tärkeää ensin selventää itselleen, mitä termit ja sanat tarkoittavat, ja jakaa sitten vasta tietoa eteenpäin. (Bildjuschkin 2015, 9.)

3.2 Seksuaalikasvatuksen tavoite

Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus on osa yleisempää kasvatustyötä ja elämänhallintataitojen vahvistamista. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena ei ole pelkästään tiedon antaminen, vaan kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen tavoitteena ja tarkoituksena on antaa nuorelle valmiudet tehdä seksuaalista hyvinvointia tukevia ja lisääviä valintoja elämässään. Seksuaalikasvatuksen on tarkoitus herättää pohtimaan ja kehittää näin osaltaan yhteiskuntaan myötätuntoisempaan, tasa-arvoisempaan ja oikeudenmukaisempaan suuntaan. (Oinonen & Susineva 2019, 9.)

Jokaisella tiedontarve on yksilöllinen ja seksuaalikasvatuksen yksi haasteista onkin se, miten ja mitä teemoja käsitellä, jotta jokaisen kehitystaso ja yksilölliset tarpeet seksuaalikasvatukselle tulisi huomioiduksi. Siksi on tärkeä pohtia toteutumaansa seksuaalikasvatusta tarkasti ja hyödyntää nuorten toiveita ja osallistavia menetelmiä, jotta seksuaalikasvatus vastaisi nuorten todellisuutta, joka on jatkuvasti muutoksessa. (Oinonen & Susineva 2019, 25.)

Tavoitteena työssä on laadukas opetus ja nuorten etu (Halonen ym. 2014, 7). Seksuaalikasvatuksessa tärkeää on tukea nuorta yksilönä hänen itsearvotuksensa, minä- ja kehonkuvansa sekä identiteettinsä kehittymisessä. Näin seksuaalisuus lisää nuoren hyvinvointia ja hyvinvoiva nuori pitää huolta itsestään. Seksuaalikasvatus lisää myös nuoren turvallisuutta, kun hän oppii kehonsa rajat, turvataidot ja sanat, joilla puhua seksuaalisuudesta myös silloin, jos kokee esimerkiksi häirintää. (Bildjuschkin 2019.)

3.3 Poikaerityinen seksuaalikasvatus

Pojille suunnattu seksuaalikasvatus on niukkaa ja poikien tiedot ja taidot seksuaalisuuteen ja esimerkiksi murrosikään liittyen ovat heikompia verrattuna tyttöihin. Ongelmana on myös, että muun muassa seksuaaliterveyden neuvontapalvelut tavoittavat poikia huonosti, samoin parisuhteen rakentamiseen,

ylläpitämiseen ja esimerkiksi mustasukkaisuuden käsittelyyn on vaikea löytää auttavaa tahoja. Myös tunnetaidot, kuten aggression hallinta ja käsittely voi olla erityisesti pojilla puutteellista. Muita poikaerityisiä kysymyksiä seksuaalisuuden saralla ovat muun muassa se, kuinka tunnistaa poikiin kohdistuva seksuaaliväkivalta ja häirintä sekä kuinka ehkäistä pornoriippuvuutta. Tärkeää olisi myös pohtia, kuinka kulttuurimme mieskuva vaikuttaa kasvavien poikien elämään ja asenteisiin muita ja itseä kohtaan. Myös poikien ulkonäkö- ja muita suorituspaineita olisi tärkeä nostaa käsittelyyn. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2009, 38–39.)

Mies nähdään usein aktiivisena seksuaalisena toimijana. Tämä nähdään usein mieheyden määreenä, joka aiheuttaa korostuneen yhdyntäkeskeisyyden mielikuvan. Aloitteellisuus seksissä nähdään usein miesten vastuualueena. Tämä kerryttää paineita miehelle suoritua heille asetetuista vastuista ja odotuksista. Seksuaalisuutee liittyvät pelot ja häiriöt voivat näyttäytyä uhkana mieheydelle. Lisäksi avun hakeminen erilaisiin tilanteisiin on suurempi, koska avuttomuus ei kuulu perinteiseen miehuuden malliin. Miehen keho nähdään usein suorittamisen välineenä, ei haluttavana asiana. Mies nähdään usein toimijana seksissä ja varsinkin yhdyntäkeskeisessä seksissä, jossa hyväily ja koskettelu ei olisi jostain syystä tärkeää. Tämä jättää usein sivuun miehen halun kosketteluun ja helittelyyn. (Väisälä 2006, 243.)

3.4 Omat valmiudet seksuaalikasvatukseen

Seksuaalikasvatusta toteuttaessaan on tärkeää tarkastella omaa toimintaansa ja omia ajatuksiaan, kuten omaa ihmiskäsitystään ja omia sisäistettyjä normeja. On tärkeä tarkastella omaa suhtautumistaan seksiin ja seksuaalisuuteen, sillä asenne välittyy kasvattajan olemuksesta, puheesta ja käytetystä materiaalista. Kun kasvattaja antaa itselleen luvan olla seksuaalinen ja puhua seksuaalisuudesta ja seksistä, lupa välittyy myös nuorille. (Oinonen & Susineva 2019, 24 & Bildjuschkin 2019.)

Nuoret hakevat hyväksyntää sekä kelpaavuuden tunnetta vertaamalla itseään lähellä oleviin aikuisiin. Kun nuori saa monenlaisia erilaisia, rohkaisevia,

turvallisia sekä kannustavia esikuvia miehenä ja/tai naisena olemisesta, ja saa tarpeeksi tilaa sekä turvaa itsensä ilmi tuomiseen. Tämä vähentää äärimmäisiä ylilyöntejä, kuten päihteiden avulla saavutettuja irtiottoja seksin ja väkivallan parissa. (Punnonen 2007, 522–523.)

Seksuaalisuuteen liittyviä asenteita, arvoja sekä normeja on helpoin siirtää eteenpäin keskustelemalla. Avoin keskustelu esimerkiksi nuorten ja vanhemman välillä seksuaalisuudesta auttaa nuorta myös kommunikoimaan ja tottumaan keskusteluun seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Keskustelu ei edellytä kaikkien vastausten tietämistä, vaan kysymyksiin voidaan palata, kun asiat on selvitetty perinpohjaisesti. Tärkeää on muistaa, ettei kertaalleen annettua tietoa saa kumota kertoessa uutta. Tulee myös muistaa, etteivät omat seksuaalikokemukset eivät kuulu tähän keskusteluun. Nuorta voi myös rohkaista keskustelemaan ammattilaisen, esimerkiksi kouluterveydenhoitajan kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019a.)

Tiedon tarve on yksilöllistä. On havaittu, että suomalaiset nuoret kaipaavat lisätietoa esimerkiksi omasta kehosta ja sen kehityksestä, seksuaalisesta toiminnasta sekä ehkäisyyn liittyvistä aiheista. Oman kehon normaalius ja kehitys huolettaa yläkoululaisia poikia. Kun kannustetaan kysymään asioista, jotka nuoria mietityttävät, voidaan kasvatusta kohdentaa niin, että he saavat kaipaamiaan vastauksia. Kysymyksiin tulisi vastata aina ikä sekä kehitystasoa vastaavalla tavalla. Vaikkei nuori ei itse ottaisi asiaa esille, on hänen tiedettävä omaan ikäänsä nähden tärkeät ikä- ja kehittymistasolle olennaiset asiat. Keskustelun sävyyn kannattaa myös kiinnittää huomiota. Kiellot ja moralisointi ovat aina heikompi tapa lähestyä asiaa, kuin lämminhenkinen keskustelu. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2019b.)

4 Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyydessä lähtökohtana on, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Siinä yhdistyy kulttuurinen, historiallinen ja sosiaalinen kokonaisuus.

Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa mahdollistaa miesten ja naisten erilaisuuden tiedostamisen ja hyväksymisen, samalla aktiivisen tasa-arvon edistämisen. Sukupuolisensitiivisydessä tunnistetaan sukupuolen merkitys henkilön elämään ja se nähdään osana ihmisyyden kokonaisuutta. (Punnonen 2007, 525.)

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sukupuoleen yhdistettyjen asenteiden, arvojen ja käytäntöjen tiedostamista, tunnistamista ja kyseenalaistamista. Siinä ollaan valmiina havainnoimaan ja ymmärtämään miehen ja naisen erilaisuus eri konteksteissa, toiminnoissa ja yhteiskunnan tasoilla. Se kattaa ajattelutavan sekä toiminnan, jossa arvostetaan seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden moninaisuutta. (Anttonen 2007, 10–13.)

4.1 Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö

Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö tiedostaa, millä tavalla sukupuoli sekä muut ihmisyyden piirteet vaikuttavat kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin. Siinä pohditaan, miten ihmisiä kohdellaan ja kohdataan, millaisia mahdollisuuksia he saavat elämässä ja mistä he jäävät paitsi. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö kehittyy jatkuvasti. Teoria, käytäntö ja toiminnan reflektio muodostavat toiminnan mahdollistavan kokonaisuuden. Toimijan kompetenssi rakentuu eettisen, reflektiivisen, teoreettisen ja käytännön osaamisesta. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö on yhtä aikaa arvo, asenne sekä ajattelu- ja toimintatapa. Siinä toimitaan yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla keskinäiset suhteet huomioiden. Ammatillisessa toiminnassa nousee esiin heikompien oikeuksien puolustaminen ja edistäminen, samoin hyvinvoinnin, yksilöllisten tarpeiden ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksien huomiointi, kokonaisvaltaisuus, kontekstuaalisuus, dialogisuus, turvallinen tila, vapaehtoisuus, osallisuus sekä matalakynnyksisyys. (Loiste-Setlementti 2021.)

Sukupuolisensitiivinen toiminta pyrkii tiedostamaan ja havaitsemaan tyttöjen sekä poikien roolipaineet. Näin toimiessa pystytään tehokkaammin huomaamaan, miten ja milloin syrjäytyminen on erityisesti uhka tytöille ja milloin taas vastaavasti pojille. Tyttöjen kohtaama seksuaaliväkivalta on esimerkki

sukupuolistuneesta ilmiöstä ja sitä seuraavasta, mahdollisesta syrjäytymisen uhasta. Pojilla arkikokemukset väkivallasta ovat usein erilaisia, vaikka he myös kohtaavat kaltoinkohtelua ja seksuaalisia loukkauksia. (Punnonen 2007, 526.)

Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö voidaan kiteyttää herkkyyteen tunnistaa, tiedostaa ja tunnustaa sukupuolisuuden vaikutuksia yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla ja niiden välisiissä suhteissa. Tunnistettuja ja havaittuja ilmiöitä tulee pohtia kriittisesti ja tehdä näkyväksi. Lisäksi subjektiivisuus ja toimijuus vaatii dialogista vahvistamista. Sukupuolisensitiivistä nuorisotyö ei ole sukupuolineutraalia. Sukupuolta ei yritetä häivyttää tai koiteta olla ottamatta huomioon. Se ei perustu asiantuntijälähtöisyyteen eikä sitä hyödynnetä vain sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten kanssa. Sukupuolisensitiivisyys kuuluu kaikille. (Loiste-Setlementti 2021.)

4.2 Sukupuolisensitiivinen työote

Ihminen on omanlaisensa riippuen iästä, sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä, toimintakyvystä, etnisestä taustasta, kielestä, kansalaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, maailmankatsomuksesta, ammatista ja koulutuksesta. Kokeemus siitä, että tulee nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään ja voi ilmaista itseään haluamalla tavalla, on jokaiselle tärkeää. Tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen ihmisestä tekee syrjimättömyys, demokratia, esteettömyys, myönteinen asenne, kohtuullinen mukauttaminen, tuettu ja aito osallisuus, monimuotoisuuden ja yksityisyyden kunnioittaminen sekä tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ajattelutapa. (Anttonen 2017, 11.)

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa tietoisuutta sosiaalisissa käytänteistä rakentuvia eroja, joissa sukupuoli ja monet muut luokitukset yhdistyvät. Sukupuoli on tässä tapauksessa yksi tärkeimmistä. Sukupuolisensitiivisyys sisältää tietoa seksuaalisuuden ja sukupuolen käsitteiden historiasta, niiden hahmottumisesta, välittömästä sekä välillisestä syrjinnästä ja seksuaalisesta ja sukupuoleen kohdistuvasta häirinnästä. (Anttonen 2007, 23–24.)

Sukupuolisensitiivisessä työotteessa tunnistetaan sukupuolen vaikutus ihmisen elämään sekä sen pohjalta tehtyihin päätöksiin. Ei kuitenkaan haluta vahvistaa luontaisia sukupuolten käyttäytymismalleja, vaan ne halutaan tunnistaa ja tuoda näkyväksi. Tällöin ollaan tietoisia siitä, mitä odotuksia yhteiskunnalla on miehiä sekä naisia kohtaan. Tunnistamisen ja tiedostamisen jälkeen näitä ennako-odotuksia voidaan muuttaa vapaampaan ja sallivampaan suuntaan. Tämä koskee molempia sukupuolia. Nuoren kokemat ongelmat usein tulevat ilmi vasta luottamuksen synnyttyä. Tämä edellyttää kärsivällisyyttä ja herkkyyttä työntekijältä tunnistaa nuoren mielenkiinnon kohteet. Tunnistaessa tulee välttää vallitsevien ja haitallisten sukupuolistereotyyppien vahvistamista. (Punnonen 2007, 527–528.)

Sosiaalisella sukupuolella tarkoitetaan oman käsityksemme sukupuolesta rakentuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen pohjalle. Yhteiskunta omaa tietyt oletukset ja roolit miehelle sekä naiselle. Sukupuoli asettaa aina vuorovaikutustilanteessa ennako-odotukset keskustelukumppanista. Sukupuoli myös asettaa tietynlaisen sallivuuden toimia jollain tavalla. Toisin sanoen, sukupuoli voi olla este sille, miten haluaisi itse toimia. Valintaan voi vaikuttaa se, minkälaisia luonteenpiirteitä, ammatinvalintoja harrastuksia ja pukeutumistyyliä sukupuoleen liitetään. Hyvä esimerkki ympäristöstä, jossa sukupuoliroolit kärjistyvät, on koulu. Äänekästä ja vilkasta poikaa ymmärretään helpommin, kuin tyttöä, jolta odotetaan hillittyä ja seesteistä käyttäytymistä. (Punnonen 2007, 529–531.)

5 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Halosen, Reyesin ja Kontulan PoikaS-raportti (2014) nosti esiin poikien toiveita sekä odotuksia koulun tarjoamalle seksuaaliopetukselle. Seksuaalisuuden ollessa yhä suuremmassa roolissa poikien elämässä, ovat myös odotukset seksuaaliopetukselle kasvaneet. Harvaa aihetta odotetaan yhtä innokkaasti kuin tätä. Jos tieto ja opetus ei vastaa odotuksia, on tuloksena luonnollisesti pettymys, joten tilaisuuteen tulee panostaa, eikä vain kertoa asioita samalla rutilla. Tärkeämmäksi asiaksi nousi poikien keskuudessa opetushetken ilmapiiri,

kuin vaikka opetusmetodit. Turvallinen tunnelma ja ilmapiiri antaisi mahdollisuuden kuunnella ja seurata sivusta, mutta myös mahdollisuuden asettua aktiivisen kyselijän rooliin. Itsensä nolaamisen mahdollisuus tulee minimoida. (Halonen ym. 2014, 12.)

Pojilla usein on tapana seksuaalisuutta koskevilla tunteilla vastata vain niihin kysymyksiin, joissa ei joudu lähes ollenkaan paljastamaan itseään, tai omia tunteitaan. Kysymykset omasta kehosta, tunteista ja sukupuolielimistä jäävät usein kysymättä, koska leimautumisen pelko on niin suuri. Nämä kysymykset ovat saaneet pojat kääntymään mm. Väestöliiton puoleen. Opetusmetodit, joissa voi paljastua oma tietämättömyys, ”epänormaalius” tai kokemattomuus, ovat epäilyksen aiheuttajia. Toivotaan, että joku muu osaisi kysyä juuri tämän kysymyksen, mitä itse juuri ajattelee. (Halonen ym. 2014, 13.)

Myös Rättyä on käsitellyt opinnäytetyössään (2020) erityisesti miesten tarpeita seksuaalikasvatukseen liittyen. Rättyän tavoitteena oli kehittää opinnäytetyössään toimintamallia nuorten miesten kohtaamiseen sekä avata keskustelua liittyen seksuaalisuuteen ja ihmissuhteisiin liittyvistä teemoista. Opinnäytetyö oli osa NIKO-97 hanketta, joka toteutettiin vuosina 2018–2020 Kohtaus Ry:n sekä Metropolia AMK:n yhteisenä kehittämishankkeena. Hankkeen tavoitteena on kuroa kiinni terveyseroja vahvistamalla syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten seksuaaliterveystietoutta, sosiaalisia taitoja ja kykyä sanoittaa sekä tunnistaa omia tunteita ja tarpeita. Näiden avulla tuetaan miesten ystävyys- ja seurustelusuhteiden syntymistä, väkivallattomuutta sekä mielenterveyttä. Tavoitteet olivat siis osallistava ryhmätoimintamalli, joka mahdollistaa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten miesten sosiaalisten taitojen vahvistamisen, seksuaaliterveystiedon lisäämisen ja yksinäisyyden kokemusten vähentämisen. Rättyän opinnäytetyön keskiössä olivat nuoret miehet. Kokemus omasta sukupuoli-identiteetistä oli ratkaiseva. Miehillä tarkoitettiin kaikkia henkilöitä, jotka kokivat itsensä miehiksi. (Rättyä 2020, 9, 16–17.)

Luotu toimintamalli mukaillee ja hyödyntää osallistavan toimintatutkimuksen menetelmiä. Teoriapohjassa käsiteltiin syrjäytymistä, yksinäisyyttä, seksuaaliterveyttä, sosiaalisia taitoja sekä nuoria miehiä. Toimintamalli on kasattu

ryhmätoiminnasta saadun tiedon, muistiinpanojen, kokemusten sekä näiden systemaattisen analysoinnin tuloksena. Sen tarkoitus on toimia työvälineenä nuoria miehiä työssään kohtaaville sosiaalialan ammattilaisille. (Rättyä 2020, 2.)

Mitä tehtäis! oli toiminnallisen opinnäytetyö, joka toteutettiin keväällä 2017 yhteistyössä Keski-Uudenmaan Nuorisoasuntoyhdistyksen kanssa. yhdistyksen työntekijät olivat juuri perustaneet vapaaehtoisten kanssa Hannu ja Kerttu ry:n, ja opinnäytetyö tuli myös yhdistyksen käyttöön. Yleishyödyllisen matalankynnyksen yhdistyksen Hannu ja Kerttu ry:n tarkoitus on ehkäistä sekä vähentää päihde- ja mielenterveysongelmia, sekä niistä koituva haittoja ihmisille. Innostus innostamista kohtaan sekä yhdistys toiminnan tarve ryhmätoiminnalle saivat ryhmän alkuun. (Seppälä 2018, 6.)

Tavoitteena oli kehittää uusia, mielekkäitä ja osallistavia ryhmätoimintoja erityisesti yhdistyksen syrjäytymisvaarassa oleville asiakkaille. ikäryhmä toiminnalle oli 18–23- vuotiaat nuoret, joiden arjen hallinnassa on puutteita tai arki kuluu tekemättä lähes mitään. Ryhmätoiminnan oli tarkoitus sitouttaa ja luoda osallistujille onnistumisen, rauhan sekä ilon tunteita ja kokemuksia. Haluttiin auttaa selkeyttämään omakuvaa, ymmärrystä omista taidoista sekä omasta tunne elämästä. Metodeina olivat toiminnalliset sekä osallistavat menetelmät ja keskeiset tavoitteet olivat innostaa toimintaan, sillä kokemus oli, että nuoria on hankala saada sitoutumaan toimintaan. Ryhmäytymisen ja sosiaalikultuurillisen innostamisen tarkoituksena oli haastaa yksinäisyyden ja syrjäytymisen tunteet ja luoda osallistujille kiinnostava pinta tarttua ympäröivään maailmaan ja omaan tulevaisuuteen. Tavoite opinnäytetyössä oli kolmiosainen. Ensimmäisenä haluttiin kehittää innostavaa ryhmätoimintaa Keski-Uudenmaan Nuorisoasunto yhdistykselle. Opinnäytetyön ohjeistuksella kenen tahansa tulevan ohjaajan on mahdollista luoda samanlainen toiminnallinen kokonaisuus. Toisena haluttiin dokumentointia toiminnasta, joka auttaa Hannu ja Kerttu Ry:n hanke- ja projektirahoitusta. Viimeisenä haluttiin itse kehittyä innostajina sekä luovien ja toiminnallisten ryhmien vetäjänä. (Seppälä 2018, 13.)

Kuusela tutki Pro gradu -tutkielmassaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten ajatuksia koulun tarjoamasta seksuaalikasvatuksesta. Kuuselan mukaan sateenkaarinuoret kokevat usein jäävänsä näkymättömiksi ja sivuutetuiksi koulun tarjoamassa seksuaalikasvatuksessa. Seksuaalikasvatus koettiin heteronormatiiviseksi ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä tunnuttiin vaikean. Opettajan antama tuki koettiin usein merkittävänä. (Kuusela 2016, 37–40).

6 Opinnäytetyön toimeksiantaja ja lähtökohdat

Opinnäytetyömme toimeksiantaja toimi Joensuu Setlementti ry. Järjestön toiminta-ajatuksena on lisätä ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä osallisuutta. Toiminnan tavoitteena on luoda edellytykset jokaiselle toteuttaa itseään omana itsenään ja rakentaa perustuksia haluamalleen elämälle. Joensuun Setlementti toteuttaa sosiaalista nuorisotyötä sukupuolisensitiivisellä otteella Joensuun alueella Poikien tuvan, Tyttöjen tuvan, Isosisarustoiminnan sekä lasten ja nuorten pienryhmätoiminnan kautta. (Joensuun Setlementti 2022.)

Opinnäytetyön aiheena oli poikaerityinen seksuaalikasvatus. Tarkoituksenaamme oli täydentää poikaerityistä seksuaalikasvatusta. Tavoitteenamme oli luoda työkalu Joensuun Setlementin poikatyön käyttöön. Tehtävänäme oli tuottaa seksuaalikasvatusta tukeva opas. Lähtökohtana oli käsitellä aihetta nimenomaan poikanäkökulmasta. Halusimme tuottaa oppaan, jonka lähtökohtina olivat kokonaisvaltainen käsitys seksuaalisuudesta, sukupuolisensitiivinen näkökulma ja työote, joka huomioisi sukupuolen sekä seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden. Jaoimme tämän arvopohjan toimeksiantajan kanssa.

Aihe valikoitui oman kiinnostuksen pohjalta. Olimme kuulleet, että Joensuun Setlementillä oli tarkoituksena alkaa kehittämään toteuttamaansa poikatyötä. Oppaan on tarkoitus toimia apuna Setlementin poikaerityisessä työssä. Opasta voi hyödyntää esimerkiksi Poikien Tuvan -toiminnassa. Poikien Tupa on tila, jonka toiminta on suunnattu pojiksi itsensä identifioiville. Yhteiseksi

tavoitteeksemme muotoutui lopulta seksuaalikasvatusopas, joka olisi suunnattu poikien kanssa työskenteleville.

7 Toiminnallinen opinnäytetyö ja käytetyt menetelmät

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä pyritään ohjaamaan, järjestämään tai opastamaan ammatillista käytännön toimintaa. Koulutusala riippuen, tuotos voi olla tapahtuma, perehdytysopas tai ympäristöohjelma. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole välttämätöntä käyttää laadullisia tai määrällisiä keinoja. Opinnäytetyöhön tehdyt ratkaisut ja päätökset voidaan perustella teoreettisen viitekehyksen sekä käytännön selvitystyön avulla. Tutkimuksellinen selvitys toimii osana tuotoksen tai idean toteutuksen tapaa. Esimerkkinä, jos kohderyhmää tai sen tarpeita ei tunneta, on hyvä hyödyntää osana prosessia selvitystä. Selvityksestä on hyötyä myös silloin, jos aiheesta ei ole vielä saatavilla suurta määrää julkaistua tietoa (Vilka & Airaksinen 2003, 56–57.)

Päätyminen toiminnalliseen opinnäytetyöhön oli monivaiheinen prosessi. Pohdintaa tehtiin yhteistyössä opinnäytetyön ohjaajien sekä toimeksiantajan kanssa. Valintaan vaikutti lopulta sekä omat että toimeksiantajamme tarpeet sekä opinnäytetyön tekemisen mielekkyys. Halusimme kehittää omaa käytännön osaamistamme sekä tarjota toimeksiantajallemme välineitä seksuaalisuuden teeman käsittelyyn ja nuoristyön kohderyhmän tavoittamiseen. Toiminnallinen opinnäytetyö palveli siis tavoitteitamme paremmin. Osallistamisen ja arvioinnin menetelminä käytimme työssä aivoriihtä, osallistavaa työpajaa ja oppimispäiväkirjaa.

7.1 Aivoriihi

Aivoriihi menetelmänä sopii ideointivaiheeseen ja tilanteeseen, jossa tarkoituksena on synnyttää ideoita jostakin aiheesta. Aivoriihen lähtökohtana on, että kaikenlaiset ideat tuodaan esiin ja niitä kommentoidaan vain myönteisesti. Ideat kirjataan ylös ja vasta myöhemmin niitä ja niiden toteuttamista arvioidaan kriittisesti. (Haukijärvi, Kangas, Knuutila, Leino-Richert & Teirasvuori 2014, 18–19.)

Ideoimme opinnäytetyön aihetta ja toteutustapaa useita kertoja toimeksiantajan kanssa aivoriihen periaatteiden mukaisesti. Hyödynsimme aivoriihtä erityisesti tilanteissa, joissa tunsimme olevamme umpikujassa ja tarvitsimme ideoita prosessin edistämiseksi. Aivoriihen tavoitteena oli osallistaa toimeksiantajaa, jotta opinnäytetyö palvelisi heidän tarpeitaan. Hyödynsimme aivoriihtä niin opinnäytetyön idean kuin menetelmien valinnan välineenä. Aivoriihien avulla opinnäytetyö muodostui sekä toimeksiantajaa että omia ammatillisia tavoitteitamme palvelevaksi.

7.2 Osallistava työpaja

Työpajan tarkoituksena on saada mahdollisimman monta näkökulmaa esiin (Haukijärvi ym. 2014, 34). Työpajatoiminta sopii tiedonkeruuseen ja -vaihtoon. Työpajassa on mahdollista käydä läpi laaja aihealue ja paneutua sen eri osioihin ja näkökulmiin. Työpajalla on usein aihe, joka jaetaan pienempiin osa-alueisiin. Työpajan aihetta käsitellään pienryhmässä ja pienryhmätyöskentelyn jälkeen ajatukset tuodaan yhteisesti esiin. Työpajan voi toteuttaa monia eri menetelmiä käyttäen, esimerkkeinä Learning Cafe ja Kuusi hattua. (Haukijärvi ym. 2014, 34–43.)

Työpaja toimi osallistamisen sekä arvioinnin välinenä osana prosessia. Työpaja mahdollisti toimeksiantajan ja kohderyhmäläisten osallistumisen sisällön ja oppaan ulkomuodon suunnitteluun. Lisäksi työpajaan osallistuneet arvioivat

opasta varten ennalta valmistettua sisältöä. Näin he osallistuivat myös arvioinnin prosessiin.

7.3 Oppimispäiväkirja

Oppimispäiväkirja on henkilökohtainen opinnäytetyön dokumentoinnin prosessi, jota voi täyttää sanallisesti tai kuvallisesti. Pitkällä aikavälillä toteutettu prosessi vaatii muistiinpanojen tekemistä, jotta lopussa voidaan koota yhteenveto prosessista. Toiminnallinen tuotos ja sen valmistaminen on suorassa yhteydessä muistiinpanoihin. Tämä edellyttää harkintaa kirjaamisen suhteen. Päiväkirjaan voi kirjata kaiken prosessin aikana käsitellyn tiedon sekä tapahtumat. Tähän kuuluu lähteet, tapahtumat yms. asiat, joita prosessin aikana käsitellään. Järjestelmällisyys on tärkeää oikeellisuuden kannalta, eli tapahtumat tulee kirjata järjestyksessä. Siihen voi liittää sähköposti keskusteluja toimeksiantajan kanssa. Tähän tarvitaan tietenkin lupa. (Vilkkä & Airaksinen 2003,19–22.)

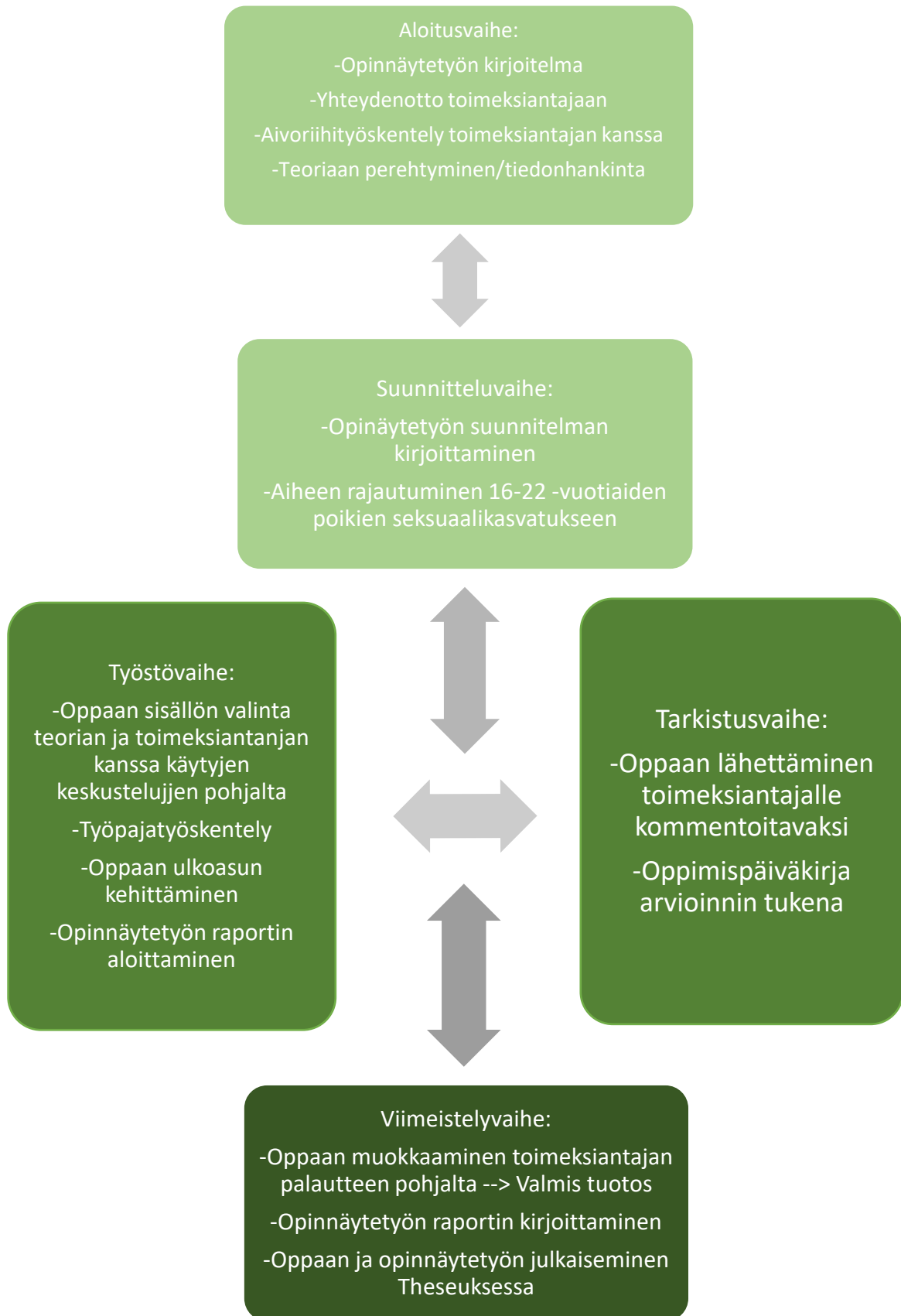
Päiväkirja toimi opinnäytetyön prosessin hallinnan ja arvioinnin tukena. Päiväkirjaan kirjattiin ideat, ajatukset, toiminta sekä lähdemateriaalia. Päiväkirjan avulla voitiin palata aiempiin suunnitelmiin ja ideoihin. Näin työskentelyn jatkuvuus säilyi eheänä silloinkin, kun työskentelyyn oli tullut taukoa. Päiväkirjan avulla pystyttiin myös arvioimaan esimerkiksi opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta sekä omaa ammatillista kasvua.

8 Opinnäytetyön prosessin kulku

Opinnäytetyömme prosessia voidaan kuvata Salosen (2013) konstruktivistisen mallin avulla (Kuvio 1). Tämä toimintamalli painottaa huolellista suunnittelua, prosessin vaiheistamista, korostaa osallisuuden merkitystä sekä jatkuvaa arviointia ja kehittämistä. Prosessi etenee vahvan menetelmäosaamisen ja tutkivan työotteen avulla. Mallia ohjaa aloitus-, suunnittelu-, esi-, työstämis-, tarkistus-, viimeistelyvaihe, jonka pohjalta syntyy valmis tuotos. (Salonen 2003, 16–19.)

Konstruktivistisen malli sopii prosessimme kuvaukseen, koska prosessimme vaatii jatkuvaa arviointia ja pohdintaa, jota esimerkiksi lineaarinen prosessinhalintamalli ei ota huomioon. Arvioimme työskentelyämme mallin mukaisesti jatkuvasti, jonka lisäksi toteutusvaiheessa arviointia toteutetaan ryhmän sekä toimeksiantajan kanssa. Malli antaa mahdollisuuden aina palata työstämisvaiheeseen, mikäli tarve vaatii. Tällä tavalla toivomme, että luomamme pienryhmärunko palvelee jatkossa mahdollisimman hyvin toimeksiantajiamme. Kuvio 1:n avulla kuvaamme opinnäytetyömme vaiheet.

Kuvio 1. Opinnäytetyön prosessimme Salosen konstruktivistista mallia (2013, 20) mukailten.

8.1 Aloitusvaihe

Prosessi lähtee usein liikkeelle ilmi tulleesta kehittämistarpeesta. Tämän jälkeen muotoillaan alustava kehittämistehtävä ja pohditaan prosessin toimintaympäristöä sekä nimetään mukana olevia toimijoita. Yhdessä toimijoiden kanssa on hyvä keskustella aiheen rajauksesta ja prosessin idean kirkastamisesta sekä muista toimintaan keskeisesti vaikuttavista tekijöistä. (Salonen 2013, 17.)

Opinnäytetyöprosessimme alkoi vuoden 2021 alussa. Totesimme yhdessä, että yhteistyön tekeminen opinnäytetyössä tuntuu hyvältä ratkaisulta. Näimme asioita eri näkökulmista, mutta kuitenkin pystyimme samalla keskustelemaan ja tekemään kompromisseja asioista. Ideoimme opinnäytetyön aihetta yhdessä. Aluksi aihe rajautui nuoriin ja sittemmin seksuaalisuuteen. Otimme yhteyttä Joensuun Setlementtiin nuorisotyön tiimiin ja kysyimme heidän kiinnostustaan lähteä opinnäytetyön toimeksiantajaksi. He innostuivat ja aloimme ideoida aihetta yhdessä Setlementin nuorisotyöntekijöiden kanssa.

Aluksi ideoimme seksuaalikasvatuksen työkalupakkia, jota toimeksiantajamme olisi voinut hyödyntää heidän kouluihin vietävissä seksuaalikasvatustuokioissaan. Kuitenkin suunnitelman teon yhteydessä kävi ilmi, että Joensuun Setlementille oli jo toteutumassa samankaltainen opinnäytetyö, joten jouduimme näin luopumaan tästä ideasta.

8.2 Suunnitteluvaihe

Suunnitteluvaiheessa nimetään muun muassa tavoitteet, ympäristö, vaiheet ja menetelmät niin tarkasti kuin mahdollista. Samalla kannattaa rajata vastuualueita. Lähtökohdana on, että prosessi olisi mahdollisimman tarkasti suunniteltu, vaikkei kaikki menisikään suunnitelman mukaan. Työskentelyn edetessä näkee, mikä onnistuu ja mikä ei. (Salonen 2013, 17.)

Pohtiessamme opinnäytetyöllemme uutta ideaa, Setlementin työntekijä nosti esille kokemuksiaan kuudesluokkalaisille pidetyistä seksuaalikasvatustuokioista. Tämän pohjalta ideoimme kuudesluokkalaisille toteutettavaa tutkimuksellista opinnäytetyötä, mutta kohtasimme kuitenkin haasteita kohderyhmän tavoittamisessa, luottamussuhteen rakentumisessa ja yhteistyötahojen löytämisessä alueelta, joten päätimme luopua tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä.

Tämän jälkeen pyysimme Setlementiltä aikaa tavata meitä keskustellaksemme tilanteesta. Pohdimme aivoriihen periaatteiden mukaisesti nuorille aikuisille suunnattua seksuaalikasvatusta ja erityisesti sen vähyyttä. Toimeksiantaja toi esiin myös tarvetta kehittää toimintaa 16–22-vuotiaille pojaksi identifioituville. Opinnäytetyö päätettiin toteuttaa osana Joensuun Setlementin poikatyötä, jolloin aihe rajautui edelleen poikanäkökulmaan. Tällöin rajautui myös ikähaarukka. Joensuun Setlementin poikatyö on suunnattu 9–22-vuotiaille (Joensuun Setlementti 2022). Opinnäytetyömme haluttiin kuitenkin palvelevan erityisesti 16–22-vuotiaita pojaksi itsensä identifioivia ja heille suunnatun toiminnan täydentämistä ja kehittämistä. Näin päädyimme lopulliseen kohderyhmäämme sekä toiminnalliseen opinnäytetyöhön, jonka tehtäväksi muodostui pienryhmäkokonaisuuden kehittäminen seksuaalisuuden ympärille.

Suunnitteluvaiheessa päätimme järjestää 16–22-vuotiaista pojista koostuvan pienryhmän ja luoda sen pohjalta seksuaalikasvatuksellisen oppaan pienryhmäkokonaisuuden ohjaamiseen. Työskentelimme aktiivisesti pienryhmän muodostamiseksi mainostamalla ryhmää opiskelijakuntamme sekä toimeksiantajamme sosiaalisessa mediassa. Ilmoittautuneita ei kuitenkaan tullut määräaikaan mennessä. Rajallisen ajan vuoksi tarkastelimme asiaa toimeksiantajan kanssa ja totesimme, että tuotos kannattaa muotoilla oppaaksi. Näin saimme edelleen pitäytyä tavoitteessamme täydentää pojille suunnattua seksuaalikasvatusta, ja sitä kautta kehittää Joensuun Setlementin Poikien Tuvan toimintaa.

Pidimme koko prosessin ajan tärkeänä, että tuleva opinnäytetyö olisi hyödynnettävissä toimeksiantajamme järjestämässä toiminnassa. Tästä syystä halusimme osallistaa heitä mahdollisimman paljon ja pidimme aktiivisesti ja tiiviisti

yhteyttä toimeksiantajaamme. Yhdessä muotoilimme tavoitetta ja tarkoitusta kirjoittaessamme suunnitelmaa.

8.3 Työstö- ja tarkistusvaihe

Työstövaihe on suunnitteluvaiheen jälkeen merkittävin osa prosessia. Työstövaiheessa työskennellään tiiviisti kohti tavoitetta ja tuotosta. Työstövaihe voi tuntua vaativalta ja siinä ikään kuin realisoituu kaikki osatekijät: toimijat, menetelmät ja tavoitteet. Työstövaiheessa tuen merkitys korostuu. Tarkistusvaihe on eritelty omaksi vaiheekseen, mutta tarkastusta ja arviointia tapahtuu koko prosessin ajan. Toisaalta tarkastusvaihe on hyvä erottaa omaksi merkitykselliseksi vaiheekseen, sillä se on tärkeä osa prosessia. Tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat tuotosta yhdessä. Mikäli tuotosta ei ole enää tarvetta työstää, siirrytään viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 18.)

Toivoimme, että olisimme päässeet ohjaamaan seksuaalikasvatusteemaista pienryhmää, mutta kohderyhmää ei tavoitettu. Päätimme poiketa suunnitelmasta ja kehittää ohjaajan oppaan työpajaa hyödyntäen. Tavoitteena oli, että voisimme tuottaa mahdollisimman hyödynnettävän työvälineen seksuaalikasvatuksen tueksi. Tehtäväksemme muodostui tuottaa opas, jota voisi hyödyntää jatkossa Poikien Tuvan toiminnassa.

Työstövaiheessa suunnittelimme ja toteutimme työpajan. Työpajamme tavoitteena oli osallistaa kohderyhmäläisiä, vertaisia, ja toimeksiantajaa pienryhmäpohjan sisältöjen suunnitteluun ja ideointiin, jotta opas vastaa mahdollisimman hyvin tarvetta ja on mahdollisimman käyttökelpoinen. Suunnittelimme ja järjestimme työpajan Settlementin tiloissa 16.12.2021. Työpajaan osallistui toimeksiantajamme edustajan lisäksi kolme osallistujaa, joita yhdisti kiinnostus opinnäytetyömme aihetta ja toimintaympäristöä kohtaan.

Valmistelimme työpajaa varten alustavan version oppaasta, joka käsitti viisi erilaista ryhmäkertaa. Lisäksi olimme valmistelleet muutaman harjoitteen teemojen käsittelyn tueksi. Työpajassa esittelimme oppaan aiheineen ja toiminnallisine

harjoituksineen. Jokainen ryhmäkerta käsiteltiin yksitellen. Tämän jälkeen yhdessä osallistujien kanssa keskustelimme ja osallistajat esittivät kommentteja siitä, mikä oppaassa toimi, mikä ei ja, mitä olisi esimerkiksi kaivannut lisää. Työpajan osallistajat arvioivat myös kokonaisuutta sekä esimerkiksi ulkoasua.

Työpajan keskustelu sekä kommentointi eteni sujuvasti ja antoisasti aiheen ympärillä. Saimme paljon arvokasta näkemystä työpajan osallistujilta sekä toimeksiantajan edustajalta. Avoimen keskustelun lisäksi tarjosimme koko työpajatyökentelyn ajan kanavan anonyymiin kommentointiin Padlet-alustan avulla. Työpajan lopuksi pyysimme osallistujia kommentoimaan Padlet-alustalle työpajasta mieleen jääneitä asioita ja kirjoittamaan tärkeimpiä kehitysehdotuksiaan.

Padlet-alustalla työpajan ilmapiiriä keuhuttiin rennoksi ja käydyt keskustelut koettiin hyviksi. Kommenttien perusteella osallistajat kokivat keskustelun sujuvan ja palautteen antamisen helpoksi. Osallistajat kokivat meidät vastaanottavaisiksi kehitysideoiden suhteen. Sisällön koettiin olevan valmis ja käsittelevän tarkoituksenmukaisia asioita. Osallistajat toivoivat oppaaseen lisää selkeyttä ja johdonmukaisuutta, esimerkiksi fonttien ja tehtävien ohjeistusten osalta. Työpajassa kyseenalaistettiin Canva-ohjelman käyttö ja ehdotettiin oppaan tekemistä PowerPoint-ohjelmalla. Näin lopulta myös toimimme. Lisäksi mahdollisen fyysisen kopioinnin tekemisen kannalta koimme PowerPointin parempana vaihtoehtona.

Työpajasta saamiemme kommenttien ja parannusehdotusten perusteella jatko työstimme opasta PowerPoint-ohjelmalla. Näin kehitimme oppaan ulkoasua pelkistetyimmäksi ja johdonmukaisemmaksi pyrkien lisäämään selkeyttä. Parannelun version lähetimme vielä toimeksiantajan kommentoitavaksi, jonka jälkeen viimeistelimme oppaan.

Tarkistusvaiheessa jätimme oppaan toimeksiantajalle kommentoitavaksi ja lisäksi tarkastelimme opinnäytetyöprosessiamme laajemmin. Tässä kohtaa hyödynsimme opinnäytetyöpäiväkirjamme muistiinpanoja, jonka pohjalta reflektimme prosessia. Tarkistusvaiheessa kirjoitimme opinnäytetyön raporttia ja odotimme toimeksiantajan palautetta oppaasta.

8.4 Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaiheeseen sisältyy sekä tuotoksen että opinnäytetyön raportin loppuun saattaminen. Vaihe on pitkälti opiskelijoiden vastuulla ja voi yllättää kestolleen ja vaativuudellaan. Viimeistely vaihe päättää prosessin, mikä vaatii tekijältä huolellisuutta sekä pitkäjänteisyyttä. (Salonen 2013, 18.)

Viimeistelyvaiheeseen sisältyi oppaan viimeistely toimeksiantajan toiveiden mukaisesti. Toimeksiantajamme näki oppaan palvelevan käyttötarkoitustaan. Oppaan avulla olisi mahdollista kehittää ikäryhmälle suunnattua toimintaa ja toimeksiantaja koki, että opas antoi johdantoiheen ja harjoituksiin riittävästi tukea ryhmäkokonaisuuden ohjaamiseen. Opasta voisi hyödyntää, paitsi nykyisessä toiminnassa, myös esimerkiksi vertaistoiminnan kehittämisessä. Toimeksiantaja näki oppaan helposti lähestyttävänä ja kirjoitusasun miellyttävänä. Opasta kommentoitiin konkreettiseksi ja käytäntöä palvelevaksi sekä monella tapaa nuorisotyössä sovellettavaksi.

Oppaan viimeistelyn lisäksi kirjoitimme opinnäytetyön raportin. Raportin kirjoittamisen aloitimme oppaan ollessa lähes valmis, loppuvuodesta 2021. Näin saimme kuvattua prosessin raporttiin mahdollisimman tarkasti, kun prosessi oli vielä tuoreessa muistissa. Raportin kirjoitimme korkeakoulumme opinnäytetyön ohjetta mukailen. Kirjoitimme teoreettisen viitekehyksen sekä kuvasimme prosessin, joka eteni konstruktivistisen mallin mukaisesti. Raportin kirjoittamista ohjasivat lukupiirit.

9 Opinnäytetyön tuotos

Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi ”Puhu vaan” – ohjaajan opas, joka muodostaa viiden kerran ryhmäkokonaisuuden 16–22-vuotiaiden poikien seksuaalikasvatuksen tueksi. Opas on tarkoitettu Joensuun Settlementin poikatyön

käyttöön ja sen tarkoituksena on toimia työkaluna seksuaalikasvatuksessa. Tavoitteena oli, että sitä voi Joensuun Setlementin Poikien Tuvan toiminnassa ja sen avulla voi luoda uusia toimintoja ja tavoittaa uutta kävijäkuntaa.

Opas on jaettu viiteen ryhmäkertaan: ryhmän aloitus, seksuaalioikeudet, ihmissuhteet ja läheisyys, miehisuus sekä lopetus ja arviointi. Ryhmäkerrat ovat suunniteltu niin, että ne toimivat sekä jatkumona että yksittäisinä kasvatuserkoina. Jokainen kerta sisältää lyhyen johdannon, materiaalipankin ja 2-3 harjoitusta aiheen käsittelemiseksi. Harjoitteet ovat toiminnallisia ja niiden tarkoituksena on herättää keskustelua. Toiminnallisilla harjoitteilla halusimme tarjota tavon ilmaista itseään muutoinkin kuin suullisesti.

Oppaan ja aihevalintojen lähtökohtana toimi kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus. Aiheet valikoituivat sekä teorian pohjalta, jossa todettiin esimerkiksi poikien kaipaavan nautinnon näkökulmaa seksuaalikasvatukseen, että omien kokemustemme ja toimeksiantajamme käymien keskusteluiden pohjalta. Aiheet, esimerkiksi miehisuus, sopivat toimeksiantajamme toteuttamaan toimintaan ja sen arvoihin. Myös teoriassa korostui miehen roolin vaikutus seksuaalisuuteen ja myös tämän takia halusimme nostaa myös miehuuden teema aiheisiin.

Näkökulman valintaan vaikutti myös ammatillinen suuntautuminen. Halusimme tuoda sosionomeina käsittelyyn esimerkiksi ihmisoikeuksiin pohjautuvat seksuaalioikeudet sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ajatuksen. Vaikka nuorilla onkin tutkimuksissa todettu tarve myös seksuaaliterveyden ja muun muassa ehkäisyyn liittyvää tiedontarvetta (Halonen ym. 2014, 9), päätimme rajata seksuaaliterveyden osa-alueen oppaan ulkopuolelle. Seksuaaliterveysvalistus on perinteisesti nähty toteutuvan koulun tarjoamassa opetuksessa. Seksuaaliterveyden opinnot eivät myöskään ole osa sosionomi-opintojen kokonaisuutta, joten näistä syistä päätimme jättää seksuaaliterveyden teeman pois. Oma kokemuksemme on, että seksuaalisuuteen liittyvät muut osa-alueet, kuten itsetunto ja sukupuoliin liittyvät odotukset jäävät vähäiselle käsittelylle. Tavoitteenamme olikin täydentää seksuaalikasvatuksen kenttää ja mielestämme onnistuimmekin tuomaan oppaassa esiin monipuolisesti, mutta tiivistä teemoja seksuaalisuuden laajan käsitteen alta. Koimme tärkeäksi pitää myös moninaisuuden

lähtökohtana oppaassa ja näin ollen pyrimmekin käyttämään esimerkiksi sukupuolineutraaleja ilmaisuja. Moninaisuuden huomioinnin tärkeyttä korosti myös Kuuselan Pro Gradu -tutkielman (2016) tulokset sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten näkymättömyyden kokemuksista seksuaalikasvatuksessa.

10 Johtopäätökset ja pohdinta

Pojille suunnattu seksuaalikasvatus on usein niukkaa ja myös seksuaaliterveyspalvelut tavoittavat poikia tyttöihin verrattuna huonommin. Poikien tunnetaidot ovat myös usein puutteellisia ja tunteiden käsittely voi olla haastavaa. (Cacciatore ym. 2009, 38–39.) Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda työväline poikaerityisen seksuaalikasvatuksen tueksi. Tarkoituksemme oli täydentää poikaerityisen seksuaalikasvatuksen kenttää tarjoamalla keinoja ja välineitä seksuaalisuuden teemojen käsittelyyn.

Tehtävänäimme oli tuottaa pienryhmän ohjaajan opas Joensuun Setlementin poikatyön käyttöön. Opas toteutettiin yhteistyössä Joensuun Setlementin poikatyön kanssa. Yhteinen näkemyksemme oli, että poikaerityiselle seksuaalikasvatukselle on tarvetta ja aihe on merkityksellinen. Myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteaa mies- ja poikaerityisten palveluiden tarpeen, sillä poikien seksuaaliterveystiedon on todettu olevan tyttöihin verrattuna heikompaa (Bildjuschkin, Klemetti & Gissler 2019). Opas suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, jolloin opas saatiin vastaamaan tavoitettaan ja tarkoitustaan. Opas vastasi lähtökohdiltaan ja arvoiltaan toimeksiantajamme toteuttamaa nuorisotyötä. Toimeksiantajamme koki, että oppaan harjoitukset olivat hyödynnettävissä heidän toimintoissaan. Opasta kuvailtiin helposti lähestyttäväksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi. Ulkoasu nähtiin sopivan pelkistettynä, joka teki oppaasta selkeän. Oppaan nähtiin olevan yksi keino kehittää Joensuun Setlementin poikatyötä.

Opas käsittelee seksuaalisuutta seksuaalioikeuksien, ihmissuhteiden sekä mieskuvan kautta. Seksuaalisuus merkittävä hyvinvoinnin lähde ja paljon muuta kuin seksi (Bildjuschkin ym. 2008). Siksi oppaan lähtökohtana on kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus, jossa seksuaalisuus ymmärretään osaksi ihmisyyttä. Koska seksuaalisuutta ei voi irrottaa vallitsevasta yhteiskunnallisesta, historiallisesta ja kulttuurisesta tilanteesta, opas kannustaa sukupuolisensitiivisen työotteen hyödyntämiseen. Sukupuolisensitiivinen työote ottaa huomioon sukupuolen merkityksen yksilön elämässä ja kannustaa pohtimaan sukupuolen merkitystä sekä sukupuoleen liittyviä kulttuurisia odotuksia (Punnonen 2007, 525 & Anttonen 2007, 10–13).

Seksuaalisuutta onkin historiassa peitelty ja häpeilty paljon eikä siitä ole haluttu tehdä suurta numeroa. Oman seksuaalisuuden hyväksymistä on alettu yhteiskunnallisesti pitää hyvänä asiana ja tuntuu, että viime vuosina on alettu ymmärtää seksuaalisuuden merkityksellisyys ihmisen hyvinvoinnille. Tämä on mahdollistanut laajemman ja hyväksyvämmän keskustelun aiheen ympärille. Puhuminen ei silti ole helppoa, minkä totesimme myös itse yrittäessämme järjestää pienryhmää, sillä emme osana tätä opinnäytetyöprosessia löytäneet pienryhmäämme osallistujia. Se ei kuitenkaan vakuuttanut meitä siitä, ettei tällaiselle ryhmälle olisi tarvetta. Mielestämme se kuvaa ennemminkin aikakautemme suhtautumista seksuaalisuuteen. Seksuaalisuus on edelleen eräänlainen tabu ja turvallisia tiloja sen käsittelyyn on vasta vähän, erityisesti pojille.

Poikien seksuaalisuutta leimaa edelleen maskuliinisuuden ihanne, jossa poika nähdään toimijana, eikä herkkyyttä ja tarvitsevuutta sovi ilmaista (Halonen ym. 2014, 36). Näemme, että juuri järjestöt voisivat olla turvallisen tilan tarjoajia ja poikaerityisen sukupuolisensitiivisen seksuaalikasvatuksen toteuttajia sekä kehittäjiä. Näin seksuaalikasvatuksen toteutumista järjestössä voidaan vahvistaa ja laajentaa entisestään. Järjestöjen merkitys seksuaalikasvatuksen toteuttajana voisi jatkossa vahvistua ja järjestöt voisivat tuoda vastapainoa ja moninaisempia näkökulmia koulun järjestämälle seksuaalivalistukselle ja -kasvatukselle. Julkinen ja kolmas sektori voisivat toimia näin rinnakkain, ja täydentää nuorten saamaa kasvatus elämän olennaisella osa-alueella.

Seksuaalisuus on myös aiheena haastava jokapäiväisessä keskustelussa. Se ei ole vielä osana ihmisten jokapäiväistä elämää, ainakaan ajatuksissa. Yksinkertaisesti oma aikataulumme ei antanut mahdollisuutta järjestää seksuaalikasvatuksellista pienryhmää, mutta halusimme tuottaa oppaan, jotta tulevaisuudessa teemaa olisi helpompi käsitellä, kun pojat haluavat tietää ja oppia omasta seksuaalisuudestaan. 16–22-vuotiailla voi olla tuen tarvetta moniin epävarmuuksiin, sillä murrosiän takia oma seksuaalisuus monine ulottuvuuksineen on kehittymässä; oma keho muuttuu ja tunnetasolla ihmissuhteet muuttuvat syvemmiksi esimerkiksi parisuhteiden myötä (Aalberg ym. 1999, 56–57). Toivomme, että oppaamme antaisi tulevaisuuteen valmiuksia tukea poikia seksuaalisuuden pohtimisessa ja helpottaa seksuaalisuuden puheeksi ottoa tulevaisuudessa esimerkiksi Poikien Tuvalla sekä kaikkialla, missä poikia ja nuoria miehiä kohdataan.

10.1 Opinnäytetyön prosessin arviointi

Opinnäytetyön aihe rajautui ensisijaisesti oman mielenkiintomme pohjalta. Rajaukseen vaikuttivat koulun lukupiirit sekä toimeksiantajamme toiveet ja tarpeet. Aiheen rajaaminen vei aikaa, mutta koimme tämän tärkeänä ja oleellisena asia, jotta viitekehys muodostuisi oikeanlaiseksi ja vastaisi tarvetta ja tavoitetta. Rajauksen jälkeen aloimme työstämään suunnitelmaa. Tämä tapahtui tiiviissä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa. Pohdimme paljon erilaisia mahdollisuuksia opinnäytetyön toteuttamiselle. Tutustuimme tutkimuksellisiin sekä toiminnallisiin menetelmiin hyvin kattavasti. Päädyimme lopulta toiminnalliseen toteutustapaan. Koimme sen palvelevan paremmin meitä sekä toimeksiantajaamme. Ajankäytön kannalta moneen eri toimintatapaan tutustuminen ei ollut tehokainta, mutta saimme varmuuden sekä laajan käsityksen työn mahdollisuuksista ja vaatimuksista.

Pitkän suunnitelma vaiheen aikana jouduimme palaamaan moneen kertaan samojen asioiden äärelle. Tutustuimme myös eri prosessinhallintamalleihin, mutta lopulta päädyimme konstruktivistiseen malliin. Mallin avulla saimme apua

ajanhallintaan sekä materiaalien käsittelyyn. Se myös mahdollisti palaamisen takaisin aina tarkistamisvaiheeseen, kun kohtasimme haasteita prosessissamme.

Osallistamisen menetelmänä hyödynnettiin työpajaa ja keskusteluja toimeksiantajan kanssa. Lähtökohtana oli luoda kohderyhmälähtöinen opas. Halusimme ohjata seksuaalikasvatuksen pienryhmän, jonka pohjalta sitten kokoaisimme oppaan tulevaa seksuaalikasvatusta varten. Ryhmään ei kuitenkaan tavoitettu tarpeeksi osallistujia. Tästä johtuen toteutimme oppaan työpajan ja tiiviin yhteistyön tuloksena toimeksiantajan kanssa. Työpajassa osallistujamäärä oli pieni (4 henkilö) ja koostui toimeksiantajan edustajasta sekä sosiaalialan ammattilaisista. Suurin osa työpajaan osallistuneista oli miehiä, mutta toisaalta oppaan kohderyhmää vanhempia. Lisäksi 16–22-vuotiaat pojat ja pojaksi itsensä identifioivat on hyvin moninainen ryhmä, jolloin työpajan osallistujamäärän olisi pitänyt olla paljon suurempi ja todella sisältää kohderyhmäläisiä, jotta moninaisuus todella toteutuisi. Voi siis miettiä, tulivatko aihepiirin monet näkökulmat todella esiin. Saimme kuitenkin monenlaisia huomioita ja uskomme, että työpajan osallistujat osasivat asettua myös kohderyhmäläisen asemaan ja tarkastella opastamme 16–22-vuotiaan pojan näkökulmasta.

Voidaan pohtia, onko opas lopulta enemmän ammattilaislähtöinen kuin kohderyhmälähtöinen. Vaikka emme löytäneet pienryhmään osallistujia, se ei tarkoita, ettei tällaiselle ryhmälle olisi tarvetta. Moni prosessin aikana tavoittamamme sosiaali- ja koulutusalan ammattilainen näkivät tämän toiminnan tarpeellisuuden osana nuorten koulutusta ja kasvua. Ajankohta ei antanut ryhmän onnistumiselle myöten, mutta teimme kuitenkin laadukkaan oppaan, joka mahdollistaa ryhmän järjestämisen, kun siihen löytyy halukkaita osallistujia.

Arviointia toteutettiin koko prosessin ajan. Sitä tehtiin yhdessä toimeksiantajien ja ohjaavien opettajien kanssa. Opinnäytetyötä arvioitiin keskinäisen keskustelun, reflektion ja yhteistyön kautta viikoittain. Arvioinnin apuna toimi oppimispäiväkirja.

10.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Tarjolla on paljon erilaista lähdemateriaalia, joka haastaa väkisinkin tarkastelemaan lähteiden tuloksia sekä luotettavuutta. Jo ennen lähteen käyttämistä tulee tietoon perehtyä, ja voikin kysyä itseltään, mikä sen auktoriteetti on, onko se tunnettu, onko se ajankohtainen ja kuinka uskottava sen on. Tunnetun ja tunnetun asiantuntijan lainattu teos tai lähde on yleisesti ottaen varma valinta. Tekijöiden toistuvuudella voi seurata auktoriteettia. Aina tulee suosia alkuperäisiä julkaisuja, ei sekundaarilähteitä. Lähdeluetteloita tutkimalla voi usein löytää sekundäärilähteestä alkuperäisen lähteen, jota on soveliaampi siteerata. Lähteiden läpikäynti vaatii siis aikaa ja keskittymistä, mutta on kerralla hyvin tehtynä palkitsevaa. (Vilka & Airaksinen 2003, 72–73.)

Kaikki tuorein tieto, esimerkiksi sukupuolen moninaisuudesta, ei löydy vielä helposti painetusta tekstistä. Tästä syystä käytimme joitakin erityisesti aiheen ympärillä työskentelevien järjestön ylläpitämiä nettisivuja lähteenä. Nettilähteisiin liittyy aina riski tiedon luotettavuudesta, jonka tiedostimme. Halusimme kuitenkin hyödyntää asiaa tuntevien järjestön osaamista ja täten päädyimme käyttämään nettilähteitä.

Epärehällisyys ei kuulu mihinkään opinnäytetyön vaiheeseen. Keskeistä on huomioida, ettei työssä saa esiintyä plagiointia, eli esittää jonkun toisen tekstiä itse tekemänään. Asianmukaiset lähdeviitteet tulee siis sisällyttää kaikkeen tekstiin. Saatuja tuloksia ei saa yleistää, eikä niitä saa muuttella mieleiseksi, vaan ne tulee tuoda esille siten, miten ne ovat tulleet ilmi. Raportoinnissa tulee olla huolellinen ja perusteellinen. Lopuksi kaikkien osallistuneiden tahojen osuutta ei saa vähätellä, vaan kaikki tulokset tulee julkaista yhdessä. Hyvän tutkimuksen toteuttaminen eettisten lähtökohtien kanssa on vaativaa, jonka vuoksi tähän harjaantuminen on tärkeää alusta lähtien. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 26–27.)

Olemme tutustuneet yhdessä hyvään tieteelliseen käytäntöön ja sitoudumme siihen tätä prosessia toteuttaessa. Kiinnitimme huomiota avoimeen, rehelliseen ja ajantasaiseen keskinäiseen kommunikointiin ja viestintään. Hyödynsimme

myös opinnäytetyötämme tehdessä Karelia Ammattikorkeakoulun antamaa opinnäytetyöohjetta.

10.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on psyykkis-emotionaalista kasvua kohti ammatillisuutta ja ammatillista osaamista. Ammatillinen osaaminen koostuu teoreettisesta, käytännöllisestä ja sosiokulttuurisesta osaamisesta sekä itseohjautuvuudesta. Ammatillisen kasvun keskiössä on reflektio, sillä ilman sitä ammatillinen kasvu on hidasta tai voi pysähtyä kokonaan. Reflektio on oman toimintansa uudelleenarviointia sekä kriittistä omien asenteiden, tunteiden, arvojen, uskomusten, ajatusten ja ratkaisujen kriittistä tarkastelua. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä 2019, 33–35, 46–47)

Opinnäytetyön tekeminen on kasvattanut meitä ammatillisesti jokaisella osa-alueella. Etsiessämme tietoa työmme aiheesta, saimme laajan pohjan seksuaalisuuteen liittyvälle teorialiedolle. Seksuaalisuuteen liittyvä osaaminen on varmasti hyödynnettävissä tulevaisuuden työelämässä, sillä seksuaalisuus on merkittävä osa ihmisyyttä. Ihmisläheisessä sosionomin työssä on tärkeää ymmärtää ihmistä kokonaisvaltaisesti.

Käytännön ammattitaitomme kehittyi pitäessämme yhteyttä toimeksiantajaamme. Yhteydenpito vaati ammattimaisuutta, säännöllisyyttä ja aktiivisuutta. Ulkopaikkakuntalaisena opinnäytetyön tekeminen on myös kehittänyt verkostojamme. Opinnäytetyön aikana pidimme aktiivisesti yhteyttä toimeksiantajaamme sekä teimme yhteydenottoja myös muihin tahoihin. Olemme olleet yhteydessä muun muassa koulujen hyvinvointiohjaajiin ja opettajiin ja tätä kautta tottuneet viestinnän käytäntöihin työelämässä.

Opinnäytetyö prosessina ei ollut suoraviivainen ja harjoittelimmekin epävarmuuden sietoa sekä oman toiminnan ohjausta pitkän prosessin ajan. Kokonaisuudessaan prosessi kesti 1,5 vuotta, jonka aikana perehdyimme seksuaalisuuteen ja sen monimuotoisuuteen hyvin kattavasti. Vaiheet ovat pitäneet sisällään

onnistumisia sekä pettymyksiä. Opimme teoreettisesti paljon, mutta saimme myös kattavan käsityksen prosessista sekä sen hallitsemisesta. Prosessin aikana huomasimme, ettei asiat aina mene kuten on ajateltu, joten meidän tulee olla valmiita vielä tekemään kompromisseja ja arvioimaan työn suuntaa uudelleen useita kertoja. Vaikka jouduimmekin pohtimaan esimerkiksi menetelmävalintoja useaan otteeseen, olemme tyytyväisiä, että koko prosessin ajan pidimme kiinni itsellemme tärkeästä aiheesta, jonka käsitellyn koimme merkitykselliseksi.

Prosessin aikana sekä sen jälkeen pystyimme arvioimaan toimintaamme ja huomaamaan yhdessä keskustellen sen, minkä olisimme voineet tehdä toisin. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa olisimme voineet muotoilla tehtävän, ja tavoitteet selkeämmiksi sekä panostaa vielä enemmän selkään ja konkreettiseen suunnitelmaan. Näin olisimme voineet myöhemmissä vaiheissa edetä johdonmukaisemmin. Tekemisemme rönkyi paljon ja olimme epävarmoja omasta työstämme. Emme osanneet lyödä asioita lukkoon ja siirtyä eteenpäin. Olemme asiaa reflektoineet myös yhdessä toimeksiantajamme kanssa, joka osasi samaistua kokemuksiimme sekä neuvoa ja ohjata meitä oikeaan suuntaan, jonka ansiosta pääsimme takaisin asian ytimeen ja saimme tehtyä haluamamme työn.

Kohdallamme juuri suunnitteluvaihe osoittautui kaikkein työläimmäksi. Jälkeenpäin työskentelyä tarkastellessamme totesimme, että saimme mahdollisesti jopa liian vapaat kädet työtä varten. Vastuu työstä oli suurimmaksi osaksi itsellämme, joka aiheutti aika-ajoin turhautumista ja epä tietoisuutta siitä, mitä pitäisi seuraavaksi tehdä ja teimmeko oikeita asioita toimeksiantajaamme varten. Jos olisimme saaneet ohjeet mitä meidän halutaan tekevän ja mitä mallia mukaillen, olisi prosessimme voinut näyttäytyä hyvin erilaisena. Teimme kuitenkin kaiken suurimmaksi osaksi oman päämme mukaan. Halu tekemiseen oli suuri, mutta vastoinkäymisten kohtaaminen oli aluksi haastavaa, ja epätoivoon vaipuminen tapahtui turhankin helposti. Yhdessä tekeminen kuitenkin helpotti asioiden jatkamista ja uudelleen suunnittelua, ja yhdessä tekeminen on ennen kaikkea ollut hauskaa. Vastuun jakaminen myös helpotti stressiä. Pystyimme jakamaan tehtäviä omien vahvuuksiimme mukaan, mikä taas antoi onnistumisen tunteita läpi prosessin.

Yhdessä työskentely kasvatti ammatillisesti paljon. Erimielisyyksiä joutui kohtaamaan ja sopimaan väkisinkin, koska ilman keskustelua ja päätöksiä asioita ei voitu jatkaa. Vastuun ollessa jaettuna kahdelle molemmat olivat yhtä lailla vastuussa prosessin valmistumisesta. Oman vastuunsa hoitaminen korostuu silloin, kun se on edellytyksenä työskentelyparin työn edistämiseksi. Välillämme vallitsi myös siinä määrin syvä luottamus, että uskalsimme sanoa ääneen, jos emme ehtineet tai jaksaneet tehdä asioita sovittuihin aikamääreisiin menneessä. Tämäkin oli välttämätöntä, koska syksyn 2021 aikana työskentelimme molemmat päivätöissä, jonka lisäksi teimme muita koulutehtäviä.

10.4 Jatkokehittämisideat

Tällä hetkellä oppaan hyödynnettävyyttä ei voi täysin arvioida, vaan lopullinen arvio sen hyödyistä saadaan vasta tulevaisuudessa oppaan pohjalta pidettyjen ryhmien ja muun käytännön toiminnan kautta. Opasta voidaan jatkokehittää tulevaisuudessa pidettyjen ryhmien palautteen pohjalta. Jokainen ryhmä on erilainen ja jokaisessa ryhmässä eri teemat korostuvat eri tavoin. Jatkossa voidaan huomata esimerkiksi oppaasta puuttuvan jonkin aiheen, joka nuorten keskusteluissa kuitenkin nousee esille tai vastaavasti jotakin oppaassa nyt esiintyvää teemaa ei nuorilla olekaan tarvetta käsitellä. Vasta käytännön työssä voidaan todella arvioida oppaan käytettävyyttä sekä kehittää sitä edelleen.

Voidaan myös miettiä, mikä nykypäivänä on oikea kanava nuorten tavoittamiseen. Toimiiko perinteinen keskusteluun perustuva kasvokkain tapaava ryhmä tulevaisuudessa tai nykyajassa, kun moni asia tapahtuu netissä. Monet keskustelu alustat kuten Discord ja Telegram ovat nuorten suosimia. Niissä on mahdollista perustaa ryhmiä, joihin voi kutsua ketä vain, eikä liittyminen vaadi kuin sovelluksen lataamisen. Kasvatusta tulisi kohdistaa nuorten suosimiin tapoihin, eikä toteuttaa vain vanhoja, hyväksi todettuja menetelmiä. Uuden luominen vaatii kuitenkin suuren tahtotilan, resursseja ja paljon ihmisiä kehittämään uutta. Oma työmme on vielä meille opetetuin tavoin tehty, johon olemme kuitenkin saaneet mielestämme huomattavasti erilaista sisältöä, joka vastaa enemmän nykyajan seksuaalikasvatuksen standardeja. Mahdollisuus jakaa

seksuaalivalistusta ja tietoutta mahdollisimman monelle nyky-yhteiskunnan nuorelle, turvataan seksuaalihyvinvointia täysin uudella tavalla. Tämä johtaa myös väistämättä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiseen, jonka vuoksi seksuaalisuus ja siitä puhuminen on välttämätöntä. Oppaan pohjalta vois myös jatkossa toteuttaa esimerkiksi sosiaalisen median julkaisuja, jossa oppaan esiintuomia teemoja kannustetaan pohtimaan.

Lähteet

- Aalberg, V. & Siimes, M-A. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Nemo. Jyväskylä.
- Anttonen, E. (2007). Sukupuolisensitiivinen työote kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Humanistisen ammattikorkeakoulun julkaisuja. Saatavilla: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/01/sukupuolisensitiivisyyskansalaistoiminnassa.pdf>. 6.1.2022
- Anttonen, E. (2017). Sukupuolisensitiivinen nuoriso- ja aikuistyö Suomessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 38. Saatavilla: <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2017/05/sukupuolisensitiivinen-nuoriso-ja-aikustyosuomessa-erja-anttonen-humanistinen-ammattikorkeakoulu.pdf>. 6.1.2022
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2008. Seksiä vaatteet päällä. Helsinki: Tammi.
- Bildjuschkin, K., Klemetti, R. & Gissler, M. 2019. Seksuaali- ja lisääntymisterveiden toimintaohjelma suuntaa palveluita miehille. <https://blogi.thl.fi/seksuaali-ja-lisaantymisterveiden-toimintaohjelma-suuntaa-palveluita-miehille/>. 11.3.2022
- Bildjuschkin, K. 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Väestöliitto. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%C3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5. 5.2.2021.
- Cacciatore, R. & Koiso-Kanttila, S. 2009. Pelastakaa Pojat! Jyväskylä: Minerva-kustannus.
- Halonen, M. Reyes, M. Kontula, S. 2014. Poikanäkökulmaa seksuaaliopetukseen. Väestöliitto. Helsinki
- Haukijärvi, N., Kangas, A., Knuutila, H., Leino-Richert, E. & Teirasvuo N. 2014. Tavoitteena aktiivinen ja työelämälähtöinen oppiminen. Käytännön opetusmenetelmiä opiskelija- ja työelämälähtöiseen opetukseen ja koulutukseen. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522165107.pdf>. 21.1.2022.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna. Kariston kirja OY.
- Härmä, H. 2019. Seksuaalikasvatusta kaikissa sateenkaaren väreissä. Teoksessa Oinonen, M & Susineva, A. (toim.) Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint.
- Joensuun Setlementti. 2022. Joensuun Setlementti Ry. <https://setlementtijoensuu.fi/joensuun-setlementti-ry/> 24.5.2021.
- Kivijärvi, A., Huuki, T. & Lunabba, H. 2018. Poikatutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Kuusela, M-M. 2016. Koulu ja seksuaalikasvatus sateenkaaren väreissä. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48950/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201602261711.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.4.2.2022.
- Loisto-Setlementti. 2021. Sukupuolisensitiivisen sosiaalisen nuorisotyön perusteet. <https://loistosetlementti.fi/sukupuolisensitiivisyys/perusteet/>. 6.1.2022

- Nuorten Oulu. 2020. Seksi ja seksuaalisuus. <https://www.nuortenoulu.fi/tietoa-nuorille/seksi-ja-seksuaalisuus/>. 21.1.2022
- Oinonen, M & Susineva, A. 2019. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint.
- Punnonen, V. 2007. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hakapaino Helsinki, 521–525.
- Rättyä, H. 2020. "Mistä juteltais ensi viikolla?". Miesten vuoro- toimintamallin kehittäminen nuorten miesten yksinäisyyden vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Opinnäytetyö. Sosiaalialan ammattikorkeakoulu tutkinto. Diakonia Ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/337776/Rat-tya_Hemmo.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print Oy.
- Seta ry. 2022. Seksuaalinen suuntautuminen. <https://seta.fi/sateenkaari-tieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>. 22.2.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019a. Seksuaalikasvatus. <https://blogi.thl.fi/seksuaalikasvatuksella-voidaan-vahentaa-seksuaalivakivaltaa/>. 16.8.2021
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019b. Seksuaalikasvatus. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/seksuaalikasvatus. 11.3.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Sukupuolen moninaisuus. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>. 22.2.2022
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Väestöliitto. 2020. Seksuaalioikeudet. <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalioikeudet/> 9.4.2021.
- Väestöliitto. 2022. Seksuaalikasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/>. 25.3.2022.
- Väisälä, L. 2006. Naisen ja miehen seksuaalisuuden erityispiirteitä. Teoksessa: Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (Toim.) 2006. Seksuaalisuus. Jyväskylä. Gummerus.

Saatekirje työpajaan osallistuvalla

Saatekirje työpajaan osallistuvalla

Heippa työpajaan osallistuja!

Tämä työpaja on osa opinnäytetyötämme, joka käsittelee poikaerityistä seksuaalikasvatusta. Työpajassa osallistut suunnittelemaamme työpajaan, jonka tavoitteena on saada kehitysehdotuksia opinnäytetyömme tuotokseen. Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda pienryhmäaihio toimeksiantajamme Joensuun Setlementin käyttöön.

Osallistuminen työpajaan on vapaaehtoista. Työpajaa ja sen aikana kertyneitä kommentteja ja ajatuksia hyödynnämme pienryhmäaihion luomiseen ja ohjaajan oppaan kehittämiseen. Esiin nousevia kysymyksiä ja vastauksia ei tule kuulemaan tai näkemään muut kuin paikalla olijat. Mahdolliset muistiinpanot tuhoetaan asianmukaisesti työpajan ja opinnäytetyöprosessin päätyttyä. Työpajan vetäjiä ja toimeksiantajaa koskee salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. Työpajaan osallistuvan henkilöllisyys suojataan. Opinnäytetyössä voidaan julkaista yleisellä tasolla osallistuneiden sukupuoli ja ikä, mutta tiedoista ei voi tunnistaa yksittäistä osallistujaa. Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Theseus-tietokannassa.

Ryhmään osallistumalla ja allekirjoituksellani ymmärrän ja hyväksyn yllä olevat ehdot.

Ystävällisin terveisin,

Juho-Matti Tukio (1803597@edu.karelia.fi) & Jonna Taalikka (1803598@edu.karelia.fi)

Karelia-ammattikorkeakoulu

Osallistujan allekirjoitus, paikka ja aika

Oppaan sisällysluettelo

Sisällylys

Lukijalle.....	3
1. Ryhmäkerta - Tutustuminen.....	4
Harjoituksia ryhmäkerralle.....	5
Turvallisemman tilan periaatteet.....	6
Materiaalia ja vinkkejä.....	7
Arvoja tulostettavaksi.....	7
2. Ryhmäkerta – Seksuaalioikeudet.....	8
Harjoituksia ryhmäkerralle.....	9
Materiaalia ja vinkkejä.....	10
Esimerkkejä janaharjoitukseen.....	10
Seksuaalioikeudet.....	11
Case-tapaus käsiteltäväksi.....	12
3. Ryhmäkerta – Ihmissuhteet ja läheisyys.....	13
Harjoituksia ryhmäkerralle.....	14
Materiaalia ja vinkkejä.....	15
Minä ja roolini-tehtäväpohja.....	15
Parisuhteen rakennuspalikat-tehtäväpohja.....	16
4. Ryhmäkerta – Miehisuus.....	17
Harjoituksia ryhmäkerralle.....	18
Materiaalia ja vinkkejä.....	19
Minuuden markkinat –adjektiivilappuset.....	19
5. Ryhmäkerta – Lopetus ja arviointi.....	20
Harjoituksia ryhmäkerralle.....	21
Lähteet.....	22